

SLOVENSKA ŠKOFOVSKA KONFERENCA
KATEHETSKO PASTORALNA ŠOLA
Škofija Koper

Milena Černe

PREDPODOBE EVHARISTIJE

V STARI ZAVEZI

ZAKLJUČNA NALOGA

Mentor: dr. Alan Tedeško

Vipava 2020

Vsebina

Uvod	1
1. Tipologija	3
2. Evharistija	5
3. Podobe evharistije v Stari zavezi	7
3.1 Evharistija kot daritev	8
3.1.1 Abelova daritev	8
3.1.2 Melkizedekova daritev 1 Mz 14,18-20	8
3.1.3 Abrahamova daritev (1 Mz 22,1-14)	10
3.1.4 Daritve v Mojzesovi postavi	11
3.1.5 Judovska velika noč ali Pasha	13
3.1.6 Druga starozavezna mesta, povezana s Kristusovo žrtvijo	16
3.2. Evharistija kot obed in poročna gostija	18
3.3 Evharistija kot duhovna hrana	22
3.3.1 Mana	23
3.3.2 Voda iz skale na Horebu	25
3.3.4 Hlebi obličja	26
3.3.5 Kruh in voda za preroka Elija	27
3.3.6 Drevo življenja	28
3.3.7 Hrepenenje prerokov po zedinjenju z Bogom	29
3.4. Evharistija kot Božja navzočnost med nami	29
4. Sklep	32
Viri in literatura	33

Uvod

Jaz sem živi kruh, ki sem prišel iz nebes. Če kdo jé od tega kruha, bo živel vekomaj (Jn 6,51).

Za življenje človek potrebuje jed in pijačo, tako telesno kot tudi duhovno. To pomeni, da ne more živeti sam iz sebe, ampak da dobiva življenje od Boga. Za razliko od ostalih bližnjevzhodnih kultur Bog v Svetem pismu vedno poskrbi za človeka. V raju sta Adam in Eva prejela sadeže vsakovrstnega drevja in drevo življenja sredi vrta je predstavljalo večno življenje. Toda zaradi nepokorščine je človek izgubil pravico do Božjega življenja in bil izgnan iz raja. Jezus pa je iz nebes prišel na zemljo, da bi nam po veličastnem Božjem načrtu ponovno vrnil večno življenje, ki sta ga zapravila prva človeka. V sinovski pokorščini je spolnil načrt odrešenjske ljubezni Boga Očeta in prostovoljno daroval svoje življenje kot daritev za krivdo, da bi zadostil za človeško nepokorščino. Ker je svoje ljubil do konca in se ni hotel oddaljiti od njih, je pri zadnji večerji postavil sveto evharistijo. Tako more njegova daritev na križu trajati skozi vse čase in kristjani lahko uživamo kruh večnega življenja, ki je Kristusovo telo in kri, njegov križ pa je postal drevo življenja, od katerega prejemo zdravilo nesmrtnosti.

Božji odrešenjski načrt se je odvijal postopoma, od obljube v raju po grehu prvih staršev, skozi celotno Staro zavezo in dosegel vrhunec z Jezusom Kristusom. Stara zaveza je bila priprava na to, kar se je zgodilo v polnosti časov, bila je nekakšen osnutek ali vnaprejšnja upodobitev skrivnosti, ki so se dokončno razodele v Jezusu Kristusu. Sam vstali Gospod je o tem poučil razočarana učenca na poti v Emavs, ki nista razumela smisla Jezusovega trpljenja in smrti, saj nista znala teh dogodkov povezati s starozaveznimi napovedmi. Zato jima je razložil vse od kraja; začel je "*z Mojzesom in vsemi preroki ter jima razlagal, kar je napisano o njem v vseh Pismih*" (Lk 24,27). Ko je med potjo tako govoril in odpiral Pisma, je njuno srce gorelo, saj sta začela dojemati in vsi koščki sestavljanke so se nenadoma povezali v smiselno celoto.

Vse do danes nam Jezus po Svetem Duhu razlaga Pisma, da razumemo Božje delovanje v zgodovini. Naše srce gori v nas, ko spoznavamo globine Božje besede in odkrivamo prej zastrte povezave. Če razumemo Staro zavezo kot pripravo na Kristusovo delovanje na zemlji, potem lahko najdemo v starozaveznih knjigah tudi vnaprejšnje upodobitve evharistije. Ta misel je vzbudila v meni zanimanje, zato sem želela zbrati in v nalogi opisati te predpodobe, ki so bile že Izraelcem nekaj svetega (npr. mana in voda iz skale v puščavi, sklenitev sinajske zaveze, pasha). Če namreč poznamo te podobe, tudi bolje razumemo *skrivnost vere*, evharistijo, ki je navzočnost Boga med nami in jo bomo obhajali vse do konca sveta, ko *bo Bog vse v vsem*.

1. Tipologija

Po starodavnem izročilu se v svetopisemskih besedilih prepleta več pomenov (dobesedni, alegorični, tipološki, duhovni, ...). V svojem delu se bom osredotočila predvsem na tipološki pomen svetopisemskih besedil. Tipologija je edinstvena svetopisemska metoda, ki nam omogoča, da odkrivamo povezave med preteklo in prihodnjo resničnostjo – dogodki, osebami, ustanovami, o katerih poročajo svetopisemske knjige. V starozaveznih besedilih prepoznavamo predpodobe, ki v obrisih zarisujejo resničnost, *ki mora priti*. Ta predpodoba (*typos*) nosi v sebi neko drugo, višjo stvarnost (*antitypos*), "saj Kristusova skrivnost obstaja pred Kristusom in prav ta skrivnost je tista, ki je dejavna v Stari zavezi" (Aracki Rosenfeld 2017, 15).

Grška beseda *typos* pomeni »odtis, podoba, vzor«. Izraz se uporablja v tipografiji, kjer označuje svinčeno tiskarsko črko, njen odtis na papirju pa se imenuje *antitypos*. Podobno je pri tipologiji, kjer starozaveznim predpodobam ustrezno resničnost imenujemo *antitypos*. Tako je npr. Kristusov križ *antitypos* drevesa življenja, Kristus *antitypos* Adama, Izaka, Mojzesa ... Obenem pa je Kristus tudi *typos* oz. *prototypus* za vernike, ki naj postanejo njegov odtis – *antitypos*.

Predpodobo lahko razumemo tudi kot neke vrste model, ki upodablja in napoveduje Božje odrešenjsko delo v prihodnosti, ali kot pravi Meliton Sardski: "Delo ne more nastati, če ni vnaprej pripravljeno [...] Zato nastane osnutek prihodnjega iz voska, blata ali lesa, da bi bilo v majhnem in propadljivem osnutku videti, kako bo prihodnje nastalo višje po velikosti, močnejše po moči, lepo v liku in bogato po svoji ustrojenosti" (Homilija o pashi, 36).

Začetke tipološkega razumevanja Svetega pisma najdemo že pri starozaveznih prerokih, ki so ljudstvu naznanjali, da bo Bog ob svojem času storil še čudovitejše stvari, kot jih je v preteklosti (eshatološka tipologija). Ko je nastopila ta polnost časov, je Božja Beseda, ki je *živa in dejavna*, dozorela in se utelesila v Jezusu Kristusu, v katerem so se uresničile starozavezne predpodobe. Jezus je sam poudaril, da Pisma pričujejo o njem (Jn 5,39.46; Lk 24,27.44) in prvotna krščanska kateheza se je stalno obračala na Staro zavezo, ker se je zavedala,

da osvetljuje in pojasnjuje Novo zavezo in da starozavezne knjige kažejo v Novi zavezi svoj popolni pomen. Kot je dejal sv. Avguštin: "*Nova zaveza v Stari skrita, Stara pa v Novi očita*" (Hept. 2,73; prim. KKC 129). Že v apostolskih časih so s pomočjo tipologije dokazovali verodostojnost Gospodovega oznanila in z izrazi kot so *sence* (Kol 2,17; Heb 10,1), *podobe* in *prispodobe* (Rim 5,14; Heb 9,9.23; 1Pt 3,21), *zgled* (1Kor,10,11) ter *odtis resničnega* (Heb 9,24) dokazovali, da je Kristus Staro zavezo presegel. Starozavezna eshatološka tipologija pa se ne dovrši le v Jezusu Kristusu, temveč tudi v Cerkvi (Daniélou 1958, 29). V Janezovem evangeliju najdemo tipološko strukturo treh razsežnosti: Kristusova skrivnost je bila v Stari zavezi upodobljena, v evangeliju izpolnjena, liturgija in zakramenti pa jo nadaljujejo (Aracki Rosenfeld 2017, 14). Te tri razsežnosti se skladajo s tremi duhovnimi pomeni Svetega pisma, o katerih govori Katekizem: alegorični pomen je predpoda Kristusa, moralni pomen kaže na to, k čemur nas Jezus kot kristjane kliče, anagoški pomen pa kaže na večnost (KKC 117).

Poleg kristološke imamo torej tudi zakramentalno tipologijo, ki jo razvijajo že evangeliji in pisma: predpoda krsta je za apostola Pavla prečkanje Rdečega morja (1 Kor,10,1-2) in za Petra vesoljni potop (1 Pt 3,21), predpoda evharistije pa je za Janeza mana (Jn 6,31-33.48-51). To pomeni, da imajo zakramenti svoj temelj v Svetem pismu in so neposredni izraz Božje odrešitvene volje. Po njih se med nami nadaljujejo čudovita Božja dela, vse do konca časov. Zakramentalno tipologijo so razvijali tudi cerkveni očetje, ki so pomembni ohranjevalci apostolskega izročila in pričevalci vere prvih kristjanov. Tipološko branje svetopisemskih besedil je bila temeljna poteza njihove eksegeze. V svojih mistagoških katehezah so svetopisemsko tipologijo uporabili pri obhajanju liturgije in na tej osnovi se je postopoma oblikovala zakramentalna terminologija (Aracki Rosenfeld 2017, 20).

Tipologija je pristen krščanski pogled na zgodovino odrešenja, ki nam pomaga razumeti svetopisemsko govorico in njeno sporočilo Božje skrivnosti, ki je Kristus. Tipologija razkriva povezave med dogodki, osebami, ljudstvi, okoliščinami, ustanovami in s tem izpostavlja, da se celotna zgodovina v Stari in Novi zavezi odvija po enotnem odrešitvenem načrtu.

2. Evharistija

Sveti Janez Pavel II. imenuje evharistijo "*najdragocenejša dobrina, kar jih more Cerkev imeti na svojem romanju skozi zgodovino,*" (CD 101, 9) saj je dar Kristusa samega, "*njegove osebe v njegovi sveti človeškosti in tudi njegovega odrešenjskega dela*" (CD 101, 11). To je skrivnost, ki povzema vse druge skrivnosti vere in je nikoli ne moremo povsem doumeti in razložiti. Obdana je z bogato in močno simboliko, v njenem središču pa je kri, ki je zapečatila Novo zavezo. V različnih imenih, s katerimi jo poimenujemo, spoznavamo njene različne vidike, ki so nam v pomoč pri odkrivanju njenih predpodob.

Evharistija je najprej *daritev*, saj ponavzočuje Jezusovo daritev na križu, je spomin te daritve in naklanja njen sad. Cerkev že od začetka spolnjuje Gospodovo naročilo in obhaja živi spomin (*memoriale*) njegovega dela odrešenja, pri katerem je kot Kristusovo telo darovana tudi sama (prim. KKC 1366, 1357, 1368). Pri obhajanju evharistije postane edina in dokončna Kristusova odrešilna daritev na križu navzoča v času (CD 101, 12), le da je način darovanja pri evharistiji drugačen: Kristus se daruje na nekrvav način. Evharistijo imenujemo tudi *duhovna, spravna, čista in sveta daritev* (prim KKC 1330, 1367).

Poimenovanje *Gospodova večerja* izpostavlja naslednji pomemben vidik evharistije: "je resnični obed, pri katerem se Kristus daje na voljo kot hrana" (CD 101, 16). Jezus je svojo zadnjo večerjo obhajal med pashalnim obedom s predpisanimi blagoslovi, molitvami in jedmi, od katerih je bilo najpomembnejše jagnje. S tem dejanjem je evharistijo postavil v okvir svetih obedov v judovstvu, ki so bili predpodobe mesijanske gostije (Daniélou 1958, 30). Zato je tudi evharistija sama predpodoba gostije dokončne velike noči v nebesih, Jagnjetove poročne gostije in predokus nebes.

V srce evharistije je Jezus postavil kruh in vino, prvini, ki sta prav tako kot jagnje bili del judovske velikonočne večerje. *Lomljenje kruha*, kakor so prvi kristjani poimenovali svoje evharistične shode (prim. Lk 24,35; Apd 2,42; 30,7), je bil judovski obred, ki ga je uporabil Jezus pri zadnji večerji in je postal njegov razpoznavni znak po vstajenju. S tem je naznačil, da vsi tisti, ki jedo od tega

enega samega razlomljenega kruha, med seboj postajajo eno. Vino v kelihu blagoslova ob koncu obreda vnaša praznično veselje v pričakovanju mesijanskih časov. Ko znamenji kruha in vina na skrivnosten način postaneta telo in kri Gospoda, ju imenujemo tudi *angelski kruh*, *nebeški kruh*, *sveta popotnica* ... Kakor sta kruh in vino hrana za telo, je evharistija jed za Božje ljudstvo, ki je na poti v obljubljeni deželo nebes.

Nenazadnje je evharistija tudi to, kar beseda pomeni: glagol "eucharistein" pomeni *dejanje zahvale* oz. *zahvaljevati se*, samostalnik "eucharistia" pa *hvaležnost*, *zahvala*. Cerkev se v evharistični molitvi zahvaljuje Bogu za vse njegove darove, za vsa velika Božja dela: stvarjenje, odrešenje in posvečenje (prim. KKC 1328, 1360).

3. Podobe evharistije v Stari zavezi

V starozaveznih knjigah najdemo veliko raznovrstnih predupodobitev evharistije v dogodkih, osebah, obrednih dejanjih in predpisih, preroških izrekih in napovedih, psalmih ... Razvrščamo in spoznavamo jih lahko z različnih zornih kotov. Če usmerimo svojo pozornost na izvor krščanskega bogoslužja, najdemo med njimi svetopisemske modele liturgičnega obhajanja tega zakramenta. Jean Daniélou, ki evharistijo razume kot nadaljevanje duhovniških dejanj Stare in Nove zaveze v sedanjosti, predstavi kot predpodobe štiri velike starozavezne epizode darovanja ter uživanja kruha in vina: Melkizedekovo daritev, mano v puščavi, gostijo ob sklenitvi sinajske zaveze in pashalno večerjo (Daniélou 1958, 168).

Seveda je še veliko več takih, ki nakazujejo vsebino oziroma upodabljajo določen vidik evharistije. Po vzoru Tomaža Akvinskega jih je glede na tri temeljne vidike mogoče razdeliti v tri skupine: podobe Božje navzočnosti med nami, podobe daritve za naše odrešenje ter podobe duhovne hrane in zedinjenja (Feingold, 2018). Razvrščanje ni vedno preprosto. Po eni strani se predpodobe med seboj dopolnjujejo in lahko zajemajo več vidikov evharistije, po drugi strani pa nekatera svetopisemska mesta predstavljajo celoto obredov krščanskega uvajanja in se v njih prepletajo predpodobe krsta, birme in evharistije, kot na primer 2 Mz 12, Psalm 22 in Visoka pesem (Daniélou 1958, 185).

Glede na štiri vidike evharistije bom njene starozavezne tipe razdelila v naslednje skupine:

- evharistija kot daritev,
- evharistija kot obed, (poročna) gostija,
- evharistija kot duhovna hrana in
- evharistija kot Božja navzočnost med nami.

3.1 Evharistija kot daritev

"Daritveni obredi Stare zaveze so podobe kalvarijske in evharistične daritve. Ti obredi se začnejo z očaki – Adamom, Abelom, Noetom, Abrahamom, Izakom in Jakobom – in se nadaljujejo z Mojzesovo postavo, ki nam ponuja bogatejše in jasnejše podobe Kristusove daritve" (Feingold 2018, 45). Prva evharistična molitev izpostavi tipološko povezavo med daritvijo Abela, Melkizedeka in Abrahama ter Kristusovim trpljenjem, smrtjo in vstajenjem, torej z velikonočno skrivnostjo.m.

3.1.1 Abelova daritev

Abel velja v Novi zavezi za *typos* pravičnega (Mt 23,35). Njegova daritev je dvojna. Najprej je *"daroval od prvencev svoje drobnice in njihove tolšče. Gospod se je ozrl na Abela in njegovo daritev,"* (1 Mz 4,4) medtem ko se na Kajново daritev od sadov zemlje Bog ni ozrl. Pismo Hebrejcem razlaga to dejstvo z vero – Abelova daritev je bila dejanje vere: *"Po veri je Abel daroval Bogu večjo žrtev kakor Kajn. Po veri se je zanj pričalo, da je pravičen, ker je sam Bog pričal za njegove darove. Po njej še vedno govori, čeprav je umrl"* (Heb 11,4).

V naslednjem poglavju avtor pisma Hebrejcem namigne še na drugo Abelovo daritev in jo poveže z Jezusom: darovanje lastnega življenja (Heb 12,24). Nedolžni Abel, prvi pravični, je prelil svojo kri in tako postal prva podoba Jezusove daritve, ki je odrešil človeštvo za ceno svoje lastne krvi. Ker dovršitev podobo daleč presega, pravi pisec, da Jezusova kri, kri kropljenja, govori bolje kakor Abelova.

3.1.2 Melkizedekova daritev 1 Mz 14,18-20

Že od najzgodnejšega časa krščanstva je veljal salemski kralj Melkizedek za podobo Kristusa-duhovnika, kakor izpričuje pismo Hebrejcem: *"Jezus (...) je postal véliki duhovnik na veke, po Melkízedekovem redu. Ta Melkízedek, kralj v*

Salemu, duhovnik Najvišjega Boga, je šel naproti Abrahamu, ko se je ta vračal iz poboja kraljev, in ga je blagoslovil; in njemu je Abraham odmeril desetino od vsega. Melkizedekovo ime pomeni najprej kralj pravičnosti; kralj Salema pa pomeni tudi kralj miru. Brez očeta je, brez matere, brez rodovnika, brez začetka dni in brez konca življenja; podoben pa je Božjemu Sinu in ostane duhovnik za vselej. Glejte, kako velik je ta, ki mu je dal celo očak Abraham desetino od plena!" (Heb 6,19-7,4). Sklicuje se na Ps 110,4, ki pravi o Mesiju, da je kralj in duhovnik: "*Gospod je prisegel in se ne bo kesal: »Ti si duhovnik na veke po Melkizedekovem redu.«*"

Ta skrivnostna oseba torej ne pripada hebrejskemu ljudstvu, ni vezana na rod ali nek določen kraj in je izven časa. Prikazana je kot najvišji, edini in večni duhovnik in nihče ne more biti bolj duhovnik Boga Najvišjega kot Kristus, ki je daroval daritev Bogu Očetu, pravi Ciprijan (Pismo 63, 4, 4). Njegova daritev kruha in vina je napoved evharistije, saj je Jezus daroval isto, kruh in vino, kar skrivnostno pomeni njegovo telo in kri, ter tako uresničil predpodobo. Jezusova dejanja in znamenja so imela za Jude tistega časa vedno globok pomen; njihov duhovni svet je bil namreč povsem prežet s Staro zavezo. Zato je bila pomenljiva tako postavitve evharistije med pashalno večerjo, s čimer je Kristus hotel pokazati povezanost zakramenta s sinajsko postavo, kot tudi izbira kruha in vina, s katero je evharistijo navezal na Noetovo zavezo, katere veliki duhovnik je bil Melkizedek (Aracki Rosenfeld 2017, 384). To pomeni, da Kristus ni izvršil le podob izraelskega ljudstva in sinajske zaveze, temveč je v svojo daritev vključil vse daritve, ki so jih ljudje vseh religij, časov in krajev darovali Bogu. Evharistična daritev dobi na ta način večno in vesoljno dimenzijo (Daniélou 1958, 172).

Melkizedekov lik in njegova epizoda z Abrahamom je bil del kateheze cerkvenih očetov. Poudarjali so, da so krščanske skrivnosti starejše in odličnejše od starozaveznih, saj je kruh in vino daroval Melkizedek in ne Abraham, zato je on tvorec zakramentov (Daniélou 1958, 169). O superiornosti Melkizedekovega duhovništva v primerjavi z levitskim govori pismo Hebrejcem: "*Glejte, kako velik je ta, ki mu je dal celo očak Abraham desetino od plena! Res je, tudi tisti Levijevi sinovi, ki sprejemajo duhovništvo, imajo naročilo, naj po postavi pobirajo desetino od svojega ljudstva, od svojih bratov, ki so vendar izšli iz Abrahamovih ledij. Óni*

pa ni bil njihovega rodu, a je od Abrahama dobil desetino in ga blagoslovil: njega, ki je imel obljube. Nesporno pa je, da to, kar je višje, blagoslavlja to, kar je nižje. Tu prejemajo desetino umrljivi ljudje, tam pa tisti, o katerem je izpričano, da živi. Takole naj povem: po Abrahamu je odštel desetino tudi Levi, ki prejema desetino, saj je bil še v prednikovih ledjih, ko je Abrahamu šel naproti Melkízedek" (Heb 7,4-10).

Judovsko obredje predstavlja novo stopnjo v pripravi in predupodobitvi Nove zaveze in pomeni v nekem smislu celo nazadovanje. Prvič zato, ker je duhovništvo postala ekskluzivna pravica enega izmed Izraelovih rodov, medtem ko "Melkizedek ni bil izbran izmed ljudi in tudi ne maziljen z za to pripravljenim oljem" (Evzebij iz Cezareje, v: Daniélou 1958, 171). Drugič, starozavezno bogočastje je bilo omejeno zgolj na jeruzalemski tempelj, kar lahko razumemo kot simbol monoteizma, vendar so cerkveni očetje tudi v tem videli omejevanje. V prerokbi preroka Malahija: "*Na vseh krajih se bo mojemu imenu zažigalo kadilo in se bo darovala čista daritev*" (Mal 1,11) so namreč spoznali podobo evharistije – daritve Nove zaveze, ki se daruje povsod. Zaradi tega ima evharistija večjo sorodnost z Melkizedekovo daritvijo kot z daritvami sinajske postave.

3.1.3 Abrahamova daritev (1 Mz 22,1-14)

Tretja daritev, ki se je spominja Rimski kanon, je Abrahamova, ki je bil pripravljen Bogu žrtvovati svojega sina Izaka. Tudi pesem slednica na praznik Svetega Rešnjega Telesa in Krvi razlaga Izakovo žrtvovanje kot podobo evharistije. Izak pravzaprav ni smel umreti, saj je bil sin Božje obljube o številnem potomstvu. Toda v svoji izredni veri je bil Abraham pokoren, saj je mislil, "*da more Bog tudi od mrtvih obujati. Zato ga je – rečeno v prispodobi – dobil nazaj od mrtvih*" (Heb 11,19). Jubilejni prevod SP je na tem mestu nekoliko drugačen in se dobro ujema s tipološko razlago odlomka: "*Mislil si je, da more Bog tudi od mrtvih obujati. Zato ga je **kot podobo** dobil nazaj.*"¹ V tem dogodku je Izak jasna podoba Kristusa, ljubljenega Sina Boga Očeta, v katerem se uresničujejo Božje obljube človeštvu,

¹ V grščini je tu beseda *parabola*, kar je lahko *prispodoba* ali pa tudi *podoba*.

Abraham pa je podoba Boga Očeta, ki je dal svojega edinega Sina za odrešenje ljudi. Njegova pripravljenost darovati svojega sina je podoba za Sinovo pokorščino do smrti na Kalvariji. V svoji homiliji o prvi Mojzesovi knjigi Origen razmišlja takole: "*Izak, ki je nosil drva za lastno daritev, je podoba Kristusa, ki je nosil svoj križ. Nositi drva za žgalno daritev je duhovnikova naloga. Tako je postal hkrati žrtev in tisti, ki žrtvuje*" (Iz homilij o prvi Mojzesovi knjigi, 8, 6.8.9). Medtem ko se oče in sin vzpenjata na goro, postavi Izak pretresljivo vprašanje: "*Glej, ogenj in drva, kje pa je jagnje za žgalno daritev?*" In Abraham mu odgovori: "*Bog si bo preskrbel jagnje za žgalno daritev, moj sin*" (1 Mz 22,7). Origen opazi, da sin sprašuje v sedanjiku, oče pa mu odgovarja za prihodnost: Gospod si je namreč preskrbel jagnje v Kristusu. Ob tem se zdi, da se podoba Izakovega darovanja ne sklada povsem s poznejšo dovršitvijo, saj Izak ni bil žrtvovan, medtem ko Bog "*ni prizanesel lastnemu Sinu, temveč ga je dal za nas vse*" (Rim 8,32). Bog je sprejel Abrahamovo notranjo daritev, na zunaj uresničeno z darovanjem ovna, ki se je z rogovi zapletel v trnje. Ta oven je tako kot s trnjem kronani Kristus nadomestna žrtev, le da ni bil darovan za posameznika, temveč za grehe vsega človeštva (Feingold 2018, 47; isti, 2010, 101). Origen na tem mestu razmišlja nekoliko drugače: jagnje oz. oven, je podoba Kristusa, saj to izpriča tudi Janez Krstnik, in to jagnje upodablja Kristusovo telesno trpljenje. Toda Kristus je tudi Beseda, ki ne more umreti, in prav ta neuničljivost je upodobljena v Izaku (Iz homilij o prvi Mojzesovi knjigi, 8, 6.8.9)

3.1.4 Daritve v Mojzesovi postavi

Duhovniške daritve so bile srce izraelskega bogočastja. Opravljali so jih v jeruzalemskem templju, in sicer jutranje in večerne daritve ter posebne daritve ob sobotah, ob začetku meseca in zlasti za praznike. Razlikovali so med žgalnimi, jedilnimi, mirovnimi, spravnimi daritvami ter daritvami za greh. Glavni element daritev živali je bilo prelivanje krvi kot znamenje nadomestne spravne žrtve. Kri je pripadala Bogu in so jo izlili na oltar. Žgalne daritve je v celoti použil ogenj, medtem ko je pri ostalih bila pridržana za Gospoda tolšča, meso pa so zaužili duhovniki. Pri jedilnih daritvah so del nekvašenega kruha sežgali, ostalo je

pripadlo duhovnikom. Meso mirovnih in zahvalnih daritev pa so deloma zaužili tudi darovalci (prim. 3 Mz 1-5).

Vse te daritve predstavljajo *typos* kalvarijske daritve: Kakor žgalna daritev se je tudi Kristus daroval v celoti; pod podobo nekvašenega kruha se kakor jedilna daritev daruje za nas pri vsaki maši. Njegova spravna daritev za naše grehe prinaša vsemu svetu mir in zato dovrši podobe mirovnih in spravnih daritev ter daritev za greh. Kot je bilo meso žrtvene živali mirovnih in zahvalnih daritev v hrano darovalcem, tudi Kristus daruje samega sebe v duhovno hrano vernim (Feingold 2018, 50).

Vsak dan je bilo zjutraj in zvečer žrtvovano neoporečno enoletno jagnje, poleg pitne in jedilne daritve vina in nekvašenega kruha. Ob sobotah in začetku vsakega meseca so se te daritve pomnožile. Največ daritev pa je bilo opravljenih za pasho, ko je poleg ostalih tempeljskih daritev darovala vsaka družina svoje jagnje. Ta ogromna količina žrtvovanih živali in prelite krvi je v izraelsko zavest vtisnila troje: resničnost greha, nujnost prelivanja krvi v spravo za greh in nezadostnost vseh teh žrtvovanj, saj bi jih sicer ne bilo treba ponavljati (Feingold 2018, 55). Pismo Hebrejcem 10,1-4 pojasnjuje: *"Postava vsebuje le senco prihodnjih dobrin in ne prave podobe stvari. Zato kljub istim žrtvam, ki jih neprestano darujejo iz leta v leto, nikoli ne more pripeljati do popolnosti niti tistih, ki se približujejo. Mar jih sicer ne bi nehali opravljati, saj se darovalci, ko bi bili enkrat očiščeni, ne bi več zavedali nobenega greha? Toda po njih se vsako leto oživlja spomin na grehe. Nemogoče je namreč, da bi grehe odzemale kri volov in kozlov."* V tem je bila bistvena razlika med starozaveznimi in Kristusovo daritvijo: Kristus je enkrat za vselej s svojo krvjo dosegel večno odkupljenje. Druga pomembna razlika je v tem, da sta novozavezna žrtev in duhovnik ista – Jagnje Božje, ki daruje samega sebe za človeštvo in posebej za svojo nevesto – Cerkev (Feingold 2018, 55).

Izmed vseh daritev Mojzesove postave je bila najbolj nenavadna tista na veliki spravni dan (*Jom kippur*), ko je grešni kozel "odnesel" grehe izraelskega ljudstva v puščavo (3 Mz 16). Ta kozel je slikovita in pretresljiva podoba nadomestne žrtve v spravno daritev. V njem lahko prepoznamo podobo Kristusa, ki je bil zavržen in

izločen iz ljudstva ter žrtvovan, medtem ko je nosil grehe vsega sveta in je postal *spravna daritev za naše grehe* (1 Jn 2,2).

Omeniti velja še eno drugo daritev, ki se je uresničila v evharistiji – daritev prvin, ki je opisana v 5 Mz 26,1-11. Zadnja Mojzesova knjiga ne postavlja v ospredje krvave daritve, temveč zahvalno darovanje sadov obljubljenе dežele (Beauchamp 2011, 332). Bogu namreč pripadajo prvine v zahvalo za rodovitnost zemlje. Ob zahvaljevanju za poljske pridelke se ljudstvo spominja velikih Božjih del, od katerih je v središču izhod iz Egipta. Daritvenemu dejanju in molitvi (spominjanju) sledi sveti obed – delitev in skupno uživanje hrane (v. 11), tako kot pri evharistiji.

3.1.5 Judovska velika noč ali Pasha

Izmed vseh daritev se kot predpoda najbolj približa evharistiji klanje pashalnega jagnjeta med praznikom pashe. Jezus je ta zakrament postavil v okviru obredne večerje, ko se je izraelsko ljudstvo spominjalo največjega odrešenjskega dogodka v svoji zgodovini – izhoda iz Egipta in s tem povezane sklenitve sinajske zaveze. To ni bilo le golo spominjanje, ampak ponavzočanje Božjega posega, obenem pa tudi oznanilo prihodnje osvoboditve. Izraelsko ljudstvo se je namreč zavedalo, da še ni bilo dokončno osvobojeno, še vedno je namreč bilo zaznamovano s suženjstvom greha in trpljenjem. Hvaležen spomin na preteklo osvoboditev se je tako prelival v prošnjo in upanje na dokončno svobodo. In prav ta dar je prinesel Jezus.

V zahvalni molitvi pri pashalni večerji se je Jezus zahvaljeval Očetu za velike dogodke zgodovine, pa tudi za lastno poveličanje. Spremenil je judovsko blagoslovno molitev: "*Medtem ko so jedli, je vzel kruh, blagoslovil, ga razlomil, jim ga dal in rekel: »Vzemite, to je moje telo.« Nato je vzel kelih, se zahvalil, jim ga dal in vsi so pili iz njega. In rekel jim je: »To je moja kri zaveze, ki se preliva za mnoge"* (Mr 14,22-24). S tem je vnaprej naznanil svojo smrt na križu, ko bo njegova kri prelita v odpuščanje grehov. S sklicevanjem na Novo zavezo se je navezal na Mojzesovo zavezo na Sinaju in dal pashalni simboliki nov, dokončen

pomen. Razodel se je kot resnično daritveno Jagnje in pokazal na odrešenjski smisel svoje smrti in vstajenja. Judovska pasha, ki je napovedovala prihodnjo resničnost, se je umaknila resnici sami in podoba pashalnega jagnjeta se je spremenila v evharistična elementa kruha in vina. Z besedami cerkvenih očetov: *Podoba postane resničnost (figura transit in veritatem)* (CD 115, 10-11).

Osrednja elementa pashe sta jagnje in kri. Da je Jezus *antitypos* pashalnega jagnjeta, je v Novi zavezi jasno izraženo. Takoj na začetku Janezovega evangelija Janez Krstnik predstavi Jezusa kot "*Božje Jagnje, ki odvzema greh sveta*" (Jn 1,29). Pomen teh besed se razkrije v poročilu o trpljenju, kjer evangelist vzporeja Kristusovo smrt in pashalno jagnje, ko poudarja, da je Jezus umrl na dan pripravljanja na pasho, ob času, ko so v templju klali jagnjeta (prim. Jn 19,31-34). Dejstvo, da mu po smrti na križu niso strli nog, razume kot izpolnitev Pisma, to je predpisa iz Mojzesove postave v zvezi s pripravo jagnjeta za praznovanje pashe: "*Nobene kosti na njem naj ne zlomijo*" (4 Mz 9,12). Janez torej vidi v Kristusovi smrti uresničenje predpodobe. S tem želi povedati to, kar je zapisal apostol Pavel: "*Kristus, naše pashalno jagnje, je bil namreč žrtvovan*" (1 Kor 5,7). Čeprav vsi štiri evangeliji povezujejo zadnjo večerjo s pasho, pa nobeden od njih pri večerji ne omenja jagnjeta; morda so evangelisti tudi s tem hoteli pokazati, da je to jagnje Kristus sam. Sveti Janez Krizostom pravi takole: "*Jezus je obhajal pasho brez jagnjeta in brez templja, pa vendar ne brez jagnjeta in brez templja. On sam je pričakovano, resnično jagnje (...) in on sam je resnični tempelj, živi tempelj, v katerem prebiva Bog*" (v Benedikt XVI. 2010, 78).

Jagnje tipološko nakazuje še en pomemben vidik evharistije – njeno povezanost s trpljenjem. Podobo starozaveznega jagnjeta, ki umolkne in se ukloni, ko ga peljejo v zakol, uporabi prerok Izaija kot podobo trpečega božjega služabnika (Iz 53,7), ki ga Bog postavlja za zavezo ljudstvu (Iz 42,6; 49,8). Nova zaveza temelji na novi zapovedi ljubezni (Jn 15,12) in je sklenjena s krvjo Jagnjeta – božjega služabnika, v katerem Nova zaveza prepozna Kristusa. Uživanje pashalnega jagnjeta, podobe trpečega Gospoda, je bistvo evharistije in zato je to zakrament trpljenja, spomin Kristusovega križa, ki "se ne spominja preteklega, ampak nas potaplja v sedanost Kristusove ljubezni" (Benedikt XVI. 2010, 78-79)

Žrtvovanje jagnjeta je neposredno povezano s prelivanjem krvi. Kri je bila po predstavah Izraelcev sedež življenja, zato se je ni smelo uživati. Pripadala je Bogu in samo njemu je bila posvečena. Samo v dveh primerih so kri uporabili drugače: v pashalni noči in ob sklenitvi sinajske zaveze – obakrat je šlo za predpodobo evharistije (Feingold 2018, 57). V noči pred izhodom iz Egipta je kri jagnjeta, s katero so pomazali podboje in naddurje vrat, rešila izraelske prvorojence smrti. Tudi to je bila vnaprejšnja upodobitev Kristusove skrivnosti, ki je bila dejavna že v Stari zavezi. Meliton Sardski ugotavlja: "*Povej mi, angel, zakaj si se odvrnil, zaradi jagnjetove smrti ali Gospodove predpodobe, zaradi jagnjetove krvi ali Gospodovega duha? Očitno si se odvrnil, ker si videl Gospodovo skrivnost, ki se je dogodila v jagnjetu, Gospodovo življenje, ki je bilo v klanju jagnjeta, Gospodovo predpodobo v smrti jagnjeta. Zato nisi udaril Izraela, temveč si le Egipt oropal otrok*" (Homilija o pashi, 32-33). Namesto izraelskih prvorojencev je umrlo jagnje, ki je bilo nadomestna žrtev in kot tako tudi podoba Kristusove nadomestne žrtve.

Kri pashalnega jagnjeta je bila imenovana tudi kri zaveze; najprej v Mojzesovi knjigi, ko je bila slovesno sklenjena zaveza na Sinaju in je Mojzes s krvjo žrtvovanih živali poškopil ljudstvo z besedami: "*Glejte, to je kri zaveze, ki jo je GOSPOD po vseh teh besedah sklenil z vami*" (2 Mz, 24,8), potem pa še pri Zahariju, ki govori o s krvjo sklenjeni zavezi, ki bo Izraelu prinesla odrešenje iz suhe jame (Zah 9,11). Zaveza z Bogom je bila na Sinaju sklenjena s krvjo, in enako je bila sklenjena tudi Nova zaveza, saj, kakor pravi Pismo Hebrejcem, "*brez krvi ni odpuščanja*" (Heb 9,22). Toda jagnjetovo kri je zamenjala kri Gospodovega služabnika, predanega v smrt. Kristusova kri je "*kri kropljenja*" (Heb 12,24) in kristjan je *posvečen s krvjo zaveze* (Heb 10,29), s katero pa nismo le poškopljeni, temveč nam je dana za duhovno hrano. Pismo Hebrejcem prepozna v krvi, s katero je Mojzes poškopil ljudstvo, *typos* Jezusove krvi in pokaže na neposredno povezavo z Gospodovo večerjo (Aracki Rosenfeld 2017, 450), katere predpodoaba je bila hebrejska pashalna večerja. Iz Jezusovih zahvalnih besed nad kelihom je razvidno, da njegova kri, tako kot kri pashalnega

jagnjeta očiččuje, odpušča in odrešuje pred smrtjo, sužnostjo in Božjo jezo. Obenem pomeni tudi spravo z Bogom in potrjuje Novo zavezo. Novo božje ljudstvo, s katerim se ta zaveza sklepa, tipološko ustreza ljudstvu Stare zaveze. Ko se je Kristus daroval za svojo Cerkev kot »kri zaveze«, je prenehalo veljati tempeljsko bogoslužje, ki je bilo le predpodoba, sedaj presežena z neizmernim Kristusovim darom. Kristus pa ni nadomestil le templja in daritve, temveč tudi vsa starozavezna sredstva odrešenja; ni le posrednik Nove zaveze, temveč njeno utelešenje – v sebi je namreč uresničil vse starozavezne podobe (Goppelt 1981, 114-115).

Poleg jagnjeta so k pashalni večerji spadali tudi opresniki, ki so jih Izraelci uživali sedem dni zapored v spomin na prvo pasho in imajo poseben simbolni pomen. Že apostol Pavel je nekvašeni kruh razlagal tipološko: "*Mar ne veste, da malo kvasa prekvasi vse testo? Postrgajte stari kvas, da boste novo testo, ker ste nekvašeni. Kristus, naše pashalno jagnje, je bil namreč žrtvovan. Praznujmo, pa ne s starim kvasom hudobije in zla, ampak z nekvašenim kruhom iskrenosti in resnice*" (1Kor 5,6-8). Kot kvas so v tistih časih uporabljali staro fermentirano testo. Ker pa so bili opresniki narejeni iz nove moke, ko kvas še ni nastal, predstavljajo nov začetek, novost življenja ter čistost in preprostost srca. Po velikonočni Kristusovi žrtvi predstavljajo opresniki novo življenje kristjanov, ki so v moči krsta odložili staro življenje in zaživelili novo, obenem pa so tudi podoba njihove duhovne hrane.

Del pashalne večerje je bilo tudi vino, brez katerega ni bilo svečanega obeda. V obredju ni bilo samostojen dar, ampak kot pitna daritev je bilo le dodatna daritev. Pri obredu pashe so izpili štiri čaše vina. Tretjo čašo, čašo blagoslova, je Jezus naredil za evharistični kelih. Takrat so zapeli zahvalno pesem (prim. Mr 14,26), ki pravi: "*Čašo odrešenja bom vzdignil in klical bom ime Gospodovo*" (Ps 116,13).

3.1.6 Druga starozavezna mesta, povezana s Kristusovo žrtvijo

Ciprijan iz Kartagine navaja tri starozavezna mesta, ki napovedujejo Kristusovo trpljenje. Najprej je tu zgodba o Noetu, ki je zasadil vinograd. Ko pa je pil vino, se je opil in je razgaljen obležal sredi svojega šotora. Ham, ki je videl očetovo

nagoto, je šel o tem pravit bratoma. Njegovo nespoštljivost do očeta končata Sem in Jafet, ki Noeta pokrijeta s plaščem (1 Mz 9,20-23). Ciprijan zapiše: "*Noe, predpodoba prihodnje resnice, ni pil vode, ampak vino, in tako podal podobo Gospodovega trpljenja*" (Pismo 63, 3, 2). Nagota v Svetem pismu pomeni sramoto, izpostavljenost posmehu (SSP, študijska izdaja, opomba k 1 Mz 9,23). Razgaljeni, ponižani in nemočni Noe je lahko podoba Jezusa na križu, ki so mu vzeli oblačila in ga je lastno ljudstvo sramotilo, toda po smrti sta ga Jožef iz Arimateje in Nikodem spoštljivo povila v platno.

V 1 Mz 49 Jakob blagoslavlja svoje sinove. Besede o Judu razlaga tipološko: namenjena mu je kraljevska oblast, njegovi bratje ga bodo hvalili in častili; s svojo roko – s katero bo nesel križ in premagal smrt – bo premagal sovražnike; on je lev, ki bo v trpljenju legel in zaspal, potem pa vstal; on je upanje ljudstev. "*Temu je božje pismo dodalo in reklo: »V vinu bo opral svoje oblačilo in v krvi grozdja svoje ogrinjalo.« Ko pa pravi »kri grozdja«, mar namiguje na kaj drugega kot na vino v kelihu Gospodove krvi?»* (Ciprijan, Pismo 63, 6, 2).

Tudi pri Izaiju je odlomek, ki govori o oblačilu, rdečem od vina – krvi in po Ciprijanu kaže to na skrivnost Gospodovega trpljenja (Iz 63,1-2). V v.1 stražar pri mestnih vratih Jeruzalema opazuje prihajajočega junaka in se sprašuje: "*Kdo je ta, ki prihaja iz Edóma, v pordečenih oblačilih iz Bocre, ta, ki je veličasten v svoji obleki in ponosno stopa v svoji silni moči?*" Junak se predstavi kot pravični sodnik in močni odrešenik in stražar znova vpraša: "*Zakaj je rdeča tvoja obleka in so tvoja oblačila kakor mastilčeva v stiskalnici?*" (v. 2). Obleko je pordečilo vino iz stiskalnice, ki je podoba Gospodove kri, pojasnjuje Ciprijan. Prerok je vnaprej oznanjal in napovedal, kar je v Gospodovem kelihu kasneje postalo očitno. Tlačenje v tlačilnici in stiskanje grozdja je podoba Kristusovega trpljenja: kakor ni mogoče piti vina, če se grozdje prej ne potepta in stisne, tudi Kristusove krvi bi ne mogli piti, če se ne bi Kristus prej dal poteptati in stisniti in ne bi prvi pil keliha, ki ga je ponudil vernikom (Ciprijan, Pismo 63, 7).

3.2. Evharistija kot obed in poročna gostija

Obed, ki je znamenje medsebojne povezanosti, je vedno bil tudi pomemben način izražanja vere. Udeležba pri obedu pomeni vključitev v skupnost ter njeno obnavljanje in krepitev. V ozadju vseh starozaveznih obedov je prisotno prepričanje, da je Bog tisti, ki daje jed, zato so glede uživanja hrane veljali posebni predpisi. Gostija je bila v Stari zavezi po eni strani zaključni obred neke zaveze, tako npr. med Izakom in Abimelehom (1 Mz 26,28) ter Labanom in Jakobom (1 Mz 31,43-46), še pomembnejši pa je drugi vidik gostije oz. kultnega uživanja hrane, ki je izraz skupnosti človeka z Bogom. Sveti obedi so bili pri Izraelcih spomin na obed Mojzesa, Arona in sedemdesetih starešin na gori Sinaj po sklenitvi zaveze (2Mz 24,9-11), kot znamenje medsebojne pripadnosti in občestva med ljudstvom in Bogom (Aracki Rosenfeld 2017, 389). Obhajali so jih v tempeljskem bogoslužju po navodilu Pete Mojzesove knjige: *"Poiščite kraj, ki ga izbere GOSPOD, vaš Bog, izmed vseh vaših rodov, da tam naseli svoje ime in bo tam prebival! Tja prihajajte in tja prinašajte žgalne in klavne daritve, desetine, vzdigovanje svoje roke, zaobljube, prostovoljne darove in prvence goveda in drobnice! In tam, pred GOSPODOM, svojim Bogom, jejte in se vi in vaše hiše veselite vsega pridelka svojih rok, s katerim te je blagoslovil GOSPOD, tvoj Bog!"* (5 Mz 12, 5-7).

Obredni obedi predpisani v Peteroknjižju niso bili le spomin sinajskega obreda, temveč tudi podoba, s katero so preroki oznanjali mesijansko gostijo ob koncu časov. Knjiga Pregovorov govori o Modrosti, ki vabi na gostijo: *"Modrost si je naredila hišo, izklesala si je sedem stebrov. Zaklala je svojo živino, namešala svojega vina in pogrnila svojo mizo. Razpošilja svoje dekline in kliče na križiščih utrjenega mesta: »Kdo je preprost? Naj pride sem!« Temu, ki pogreša razumnost, pravi: »Pridite, jejte moj kruh, pijte vino, ki sem ga namešala«"* (Prg 9,1-5).

Modrost – o kateri govorijo starozavezne knjige, da je bila od začetka pri Bogu in z njim ustvarjala svet, posreduje razodetje ter deluje skozi zgodovino odrešenja (Prg 8,22-31; Mdr 7,25-27; Mdr 9,6) – ni le Božja lastnost, ampak v resnici Oseba, ki se je v polnosti razodela v Kristusu, ki je *"Mesija, Božja moč in Božja modrost"* (1 Kor 1,24), kot je Jezus sam potrdi (Mt 11,19). Omenjeni odlomek iz

Prg 9,1 je povezan z več mesti iz Izaija: "O vsi, ki ste žejni, pridite k vodi, in vi, ki nimate denarja, pridite, kupite in jejte! Pridite, kupite brez denarja, brez plačila vino in mleko! Zakaj trošite denar za to, kar ni kruh, in svoj zaslužek za to, kar ne nasiti? Poslušajte, poslušajte me in jejte dobro, naj uživa v sočni jedi vaša duša" (Iz 55,1-2); "GOSPOD nad vojskami bo na tej gori pripravil vsem ljudstvom gostijo s sočnimi jedmi, gostijo z žlahtnimi vini, s sočnimi in mozgatimi jedmi, s prečiščenimi žlahtnimi vini" (Iz 25,6). O tej temi govori tudi Iz 65,11-13.

V opisu eshatološke gostije lahko prepoznamo nekaj značilnosti izraelskih svetih obedov: hiša Modrosti predstavlja jeruzalemski tempelj; gora, na kateri bo gostija, je Sion; mesto pa Jeruzalem, ki je podoba nebeškega Jeruzalema. Obenem Gospodova gostija presega liturgični obed. Njen značaj in obilje kažeta, da je postavljena v prenovljen svet in ponuja duhovne dobrine, ki jih simbolizirajo tuzemske jedi obredov jeruzalemskega templja. Še posebej pomembno je to, da se, za razliko od izraelskih svetih obedov, smejo eshatološke gostije udeležiti ne le Izraelci, temveč vsa ljudstva (Daniélou 1958, 178).

Novozavezni spisi potrjujejo, da se je podoba mesijanske gostije uresničila v Kristusu. Jezus se je večkrat udeležil obedov in je na ta način okoli svoje osebe povezoval ljudi. Sam je potrdil, da je njegova navzočnost vir mesijanskega veselja, ki so ga napovedovali preroki: ko so ga neki ljudje spraševali, zakaj se v nasprotju z Janezovimi učenci in farizeji njegovi učenci ne postijo, jim je odgovoril: "Ali se morejo svatje postiti, ko je ženin med njimi? Dokler imajo ženina med seboj, se ne morejo postiti" (Mr 2,19). Druga značilnost Jezusovih obedov je bila ta, da je jedel s cestninarji in grešniki, nad čemer so se mnogi pohujševali. Jezusov odgovor "Nisem prišel klicat pravičnih, ampak grešnike" poudari njegovo poslanstvo, da odstrani vse ovire med grešniki in Bogom. V tem smislu njegovi obedi niso bili le uresničenje mesijanske gostije preroških napovedi, temveč so hkrati tudi podoba cerkvenega občestva, ki sprejema vse narode (Daniélou 1958, 179-180).

Omenjene odlomke iz Pregovorov in Izaija so cerkveni očetje eksplicitno povezovali z evharistijo. Daniélou navaja številna mesta iz njihovih del: Sv. Ciprijan na primer je v pismu O evharistiji gostijo Modrosti, poleg mane, označil za najočitnejšo starozavezno podobo evharistije. Origen jo je povezal z Jezusovo

priliko o veliki gostiji (Lk 14,16-24), v kateri je gospodar poslal služabnika, naj pripelje povabljene. Ko so se vsi izgovorili, da ne morejo priti, je gospodar poslal služabnika, naj pripelje uboge, pohabljene, slepe, hrome in vse, ki jih sreča. Cerkev prosi služabnike, pravi Origen, naj jo povedejo v prostor, kjer je Modrost namešala vino. To je hiša, kjer bodo vsi, ki pridejo z vzhoda in zahoda, sedli za mizo z Abrahamom, Izakom in Jakobom v nebeškem kraljestvu. Didim Slepí je poudaril, da vino in sočne, mozgate jedi iz Iz naznačujejo, da gre za sveti obed Izraelcev in se kot nesmrtni delež pri Gospodovem telesu in krvi uresničijo v evharistiji (Daniélou 1958, 182-183). Cerkvni očetje so kot temeljno značilnost prerokovane mesijanske gostije, ki jo povezuje z evharističnim obedom, izpostavili njeno odprtost za vsa ljudstva. Vidik evharistije kot obeda oz. gostije pa proseva tudi skozi dejstvo, da jo je Kristus postavil med obredno večerjo, kakršne so bile v navadi pri Izraelcih. V Jezusovi posvetilni molitvi odseva zahvalna molitev nad kruhom in vinom, ki jo je med večerjo izrekel gospodar (Daniélou 1958, 184).

Tudi v Sirahovi knjigi srečamo lik Modrosti, ki vabi k sebi na obed. V njenih besedah lahko zaslutimo povabilo k evharistiji: "*Pridite k meni vi, ki hrepenite po meni, naužite se mojih sadov. Spomin name je namreč slajši kot med, moja dediščina presega sat medu. Kdor me uživa, bo še lačen, kdor me pije, bo še žejen*" (Sir 24,19-21). Opazna je podobnost z Jezusovimi besedami iz Janezovega evangelija: "*Jaz sem kruh življenja. Kdor pride k meni, gotovo ne bo lačen*" (Jn 6,35) in "*tako bo tudi tisti, ki mene jé, živel po meni*" (v jubilejni in ekumenski izdaji: "*tisti, ki mene uživa*") (Jn 6,57). Nepotešenost žeje oz. lakote iz Sir ni v nasprotju z Jezusovimi besedami, ampak se v obeh primerih poudarja izjemnost daru (SSP, študijska izdaja, opomba k Sir 24,21b).

Vse staro izročilo nanaša na evharistijo tudi Psalm 23, ki je prerokba o krščanskem uvajanju v skrivnosti in ki so mu kateheze zgodnje krščanske Cerkve pripisovale velik pomen. Medtem ko so prve štiri vrstice podobe krsta in birme, govori peta vrstica o evharistiji: "*Pred mano pogrinjaš mizo vpricho mojih nasprotnikov; z oljem mi maziliš glavo, moja čaša je prepolna.*" Pogrnjena miza je podoba za evharistični obed, o čaši pa je pri cerkvenih očetih veljalo, da vino

iz nje povzroča v duši posebno opitost, ki dvigne dušo od minljivih stvari k večnim in jo pripelje do modrosti Svetega Duha (Hamann 1993, 149). Kakor vino v čaši razveseljuje človekovo srce in prežene vso žalost, tako naj uživanje Gospodove krvi prežene spomin na starega človeka in prejšnje posvetno življenje, tesnobo v srcu zaradi grehov pa zamenja veselje nad božjim odpuščanjem, zapiše Ciprijan (Pismo 63, 11, 3).

Podobo evharističnega obeda najdemo tudi v Psalmu 34, ki so ga v prvih stoletjih peli med obhajilom pri velikonočni vigiliji: "*Okusite in glejte, kako dober je GOSPOD*" (Ps 34,9).

Jezusova rešnja kri je zapečatila Novo zavezo, ki je poročna zveza Boga in človeka, Kristusa in njegove neveste – Cerkve. Motiv odnosa med ženinom in nevesto je povezan tudi z obedom – svatbeno gostijo, zato je vključen v to poglavje.

Sveto pismo pripoveduje o Božji ljubezni do človeka s podobo ljubezni med možem in ženo. Poročna zveza je ključ za branje zgodovine človeštva kot zaveze, ki jo je Bog sklenil z njim (Beauchamp 2011, 128). Zlasti preroki so Izrael, izvoljeno ljudstvo, predstavljali kot Božjo nevesto. Simbolika odnosa med ženinom in nevesto je našla svoj izraz v Visoki pesmi, v kateri so cerkveni očetje poleg drugega prepoznali podobo evharistije. Predstavljena je kot poročna zveza med Kristusom in dušo. Poljub, o katerem govori Vp 1,2: ("*Poljublja naj me s poljubi svojih ust!*") je sv. Ambrož razlagal kot Kristusov poljub duše v obhajilu, s katerim je sklenil zvezo ljubezni (Daniélou 1958, 224). Podobno tudi sv. Teodoret iz Kira naobrbe izraz "poročni dan" iz Vp 3,11 na evharistijo: "*Ko uživamo Ženinove ude in pijemo njegovo kri, se združujemo z njim kot nevesta z ženinom*" (Daniélou 1958, 225). Takšno razumevanje odnosa med Kristusom in Cerkvijo podkrepi pismo Efežanom, ki pravi, da je "*Kristus vzljubil Cerkev in dal zanjo sam sebe*" (Ef 5, 25). Poročno zvezo Boga s človeštvom je razglasil Jezus pri zadnji večerji in izvršil na križu, kadar je iz njegove prebodene strani pritekla kri in voda. Dogodek iz 2 Mz 4,25-26 bi mogel nakazovati na to, da je dovršitev poročne

zveze skrivnostni "krvav ženin", ki se omenja v odlomku (Aracki-Rosenfeld 2017, 110). Njegov poročni dar Cerkvi je njegovo lastno telo in kri. Kadar se v obhajilu združuje kristjan s Kristusovim poveličanim telesom, postaja z njim eno telo, kakor ženin in nevesta.

Ta zveza in zedinjenje, ki se je začela z Božjim učlovečenjem, bo dovršena šele ob ponovnem prihodu Ženina. Evharistija ni le uresničenje starozaveznih podob, temveč je kot vmesni člen med pasho in mesijansko gostijo anticipacija in podoba Jagnjetove svatbe. Sam Jezus je pri zadnji večerji svojim učencem govoril o dovršitvi pashe v božjem kraljestvu: "*Povem vam: Odslej ne bom več pil od tega sadu vinske trte do tistega dne, ko bom z vami pil novega v kraljestvu svojega Očeta*" (Mt 26,29). To bo veličastna svatbena gostija, na kateri se bo nevesta – novi Jeruzalem – združila z zaklanim Jagnjetom, ki je obenem jed. Vsi, ki bodo uživali Jagnje, bodo zedinjeni z njim in med seboj z ljubeznijo, ki združuje ženina in nevesto (Beauchamp 2011, 186-187).

3.3 Evharistija kot duhovna hrana

V središču evharistije sta kruh in vino, ki v moči klicanja Sv. Duha postaneta Kristusovo telo in kri. Uporaba teh prvin za zakramentalni znamenji ne preseneča. Kruh predstavlja vse tisto, kar potrebuje človek za življenje (Biblični leksikon 1984, s.v. »kruh«), vino pa razveseljuje človekovo srce in izraža žlahtnost stvarstva. Če gledamo globlje, prepoznamo v obeh tudi podobo, neločljivo povezano z evharistijo – podobo trpljenja, kot je poudaril sam Jezus: "*Če pšenično zrno ne pade v zemljo in ne umre, ostane samo; če pa umre, obrodi obilo sadu*" (Jn 12,24). Benedikt XVI. razloži: "*Kruh predpostavlja, da je bilo seme – pšenično zrno – položeno v zemljo, »je umrlo« in da je iz tega propada nato zrasel klas. Zemeljski kruh more postati nosilec Kristusove navzočnosti, ker sam v sebi nosi skrivnost trpljenja, v sebi združuje smrt in vstajenje [...] Tudi vino nosi v sebi trpljenje. Bilo je stisnjeno, in tako je iz grozdja nastalo vino*" (Benedikt XVI. 2007, 278-279). Prvini kruha in vina je daroval Melkizedek in pri zadnji večerji ju je Jezus izbral za zakramentalni znamenji. Vendar med predpodobami evharistije

najdemo poleg kruha in vina tudi druge vidne elemente: mano, vodo, drevo življenja. Zunanja podoba namreč ni bistvena; to, kar je pomembno, je nevidna moč, milost, ki jo ta vidna znamenja predstavljajo.

3.3.1 Mana

Potem ko je Bog Izraelce čudežno rešil pred Egipčani čez Trstično morje, jim je na poti skozi puščavo priskrbel hrano in pijačo: dal jim je mano (2 Mz 16,4) in vodo iz skale (2 Mz 17,5-6). Cerkevni očetje kot npr. Teodoret in Janez Zlatousti so dogodke ob izhodu iz Egipta v skladu s 1 Kor 10,1-4 razlagali kot vnaprejšnjo upodobitev zakramentov krščanskega uvajanja. Teodoret pravi: "*Morje je podoba krstnega kamna, oblak podoba Duha, [...] mana je podoba božanske hrane, voda iz skale pa podoba Odrešenikove krvi. Tako kot so možje po prehodu čez Rdeče morje okušali božansko jed in vodo iz čudežnega izvira, smo tudi mi po zdravljenem krstu deležni božjih skrivnosti*" (Daniélou 1958, 173).

Ta božanska hrana, ki je Izraelce hranila štirideset let na poti v Obljubljeni deželo, je bila drobna zrnata jed neobičajnih lastnosti. Kot podoba in napoved evharistije je bila že sama po sebi nekaj več kot le navadna hrana, bila je že pravi zakrament: "*Mana je pomenila (evharistični) kruh, Božji oltar je pomenil (evharistični) kruh. To so že bili zakramenti; po podobi so različni (našim zakramentom), resničnost pa je ista. [...] Hrana za telo je drugačna: oni so jedli mano, mi nekaj drugega. Toda duhovna hrana je bila ista zanje in za nas*" (Avguštin Tract. Joh. 26, 12).

Mano so imenovali tudi "kruh z neba", saj ni prihajala iz zemlje, tako kot žito za zemeljski kruh, marveč je padala na zemljo od zgoraj. Tudi evharistija je nadzemeljska hrana, ki daje svetu nadnaravno življenje, je resnični kruh iz nebes, kakor je poudaril sam Jezus in pokazal, da je mana predpodoba evharistije: "*Jaz sem kruh življenja. Vaši očetje so jedli v puščavi mano in so pomrli. To je kruh, ki prihaja iz nebes, da tisti, ki od njega je, ne umre. Jaz sem živi kruh, ki sem prišel iz nebes. Če kdo je od tega kruha, bo živel vekomaj. Kruh pa, ki ga bom dal jaz, je moje meso za življenje sveta*" (Jn 6,48-51).

Mana ni bila sad človekovega truda in dela, ampak jo je pošiljal Bog. Tudi evharistija ni rezultat človekovih dejanj. Janez Zlatousti zatrjuje: "*Ni človek tisti, ki stori, da darovane reči postanejo Kristusovo telo in njegova kri, marveč Kristus sam, ki je bil križan za nas*" (KKC 1375). Tako kot evharistija je bila mana pomoč za človeka, ki si ni mogel pomagati sam, bila je nadnaravna milost.

Mana je predpodoba evharistije tudi zato, ker je bila za Izraelce nekaj popolnoma neznanega. Na to kaže že samo njeno ime: »*man hu'*« v hebrejščini pomeni »*kaj je to*« – tako so namreč Izraelci govorili drug drugemu, ko so jo prvič videli. Skrivnostnost te jedi poudarja tudi 5 Mz 8,3: "*Poniževal te je in te stradal, pa te hranil z mano, ki je nisi poznal in je niso poznali tvoji očetje; pokazati ti je hotel, da človek ne živi samo od kruha, kajti človek živi od vsega, kar prihaja iz Gospodovih ust.*" Tudi evharistija je skrivnost, saj mašna daritev, spremenjenje (transsubstanciacija) in sveto obhajilo presegajo vse, kar spada k našemu običajnemu izkustvu (Feingold 2018, 60).

Med čudežne lastnosti mane spada dejstvo, da je vsak nabral ravno toliko, kolikor je potreboval: "*Kdor je veliko nabral, ni imel preveč, in kdor malo, ni imel premalo*" (2 Mz 16, 18). Podobno je z evharistijo: vsak prejema po njej toliko milosti, kolikor jih glede na svoje duhovno stanje lahko sprejme. Lahko pa v tem vidimo še en vidik svetih podob: vsak najmanjši delec posvečenega kruha in vina vsebuje celega Jezusa, prav tako kot tudi največja količina. Druga značilnost mane je bila, da je ustrezala vsakršnemu okusu in je spreminjala svojo sestavo po volji posameznika in se prilagajala njegovi želji (Mdr 16,21). Tudi Božja milost, ki jo prejemo po evharistiji, se vedno prilagaja našim duhovnim potrebam (Feingold 2018, 60-61).

Mana je imenovana tudi angelski kruh (Ps 78,25) in angelska hrana (Mdr 16,21). Tega ne smemo razumeti dobesedno, saj gre za materialno hrano, ki je angeli ne morejo uživati. Angelska ji lahko rečemo zaradi njenega nadnaravnega izvora. Tudi evharistijo imenujemo angelska hrana, ker v nas ohranja, povečuje in obnavlja življenje milosti, ki smo ga prejeli po krstu in nas napravlja deležne Božje narave. Tudi angeli so po Božji milosti deležni njegove narave in prejemajo isto duhovno in božansko hrano, kot jo v evharistiji prejema človek.

Mana je bila dana izvoljenemu ljudstvu po prehodu čez Trstično morje in je prenehala, ko so Izraelci po štiridesetih letih potovanja po puščavi vstopili v obljubljeni deželo. Tudi evharistična jed ni namenjena vsem, temveč le Božjemu ljudstvu Nove zaveze na poti skozi puščavo tega sveta v večno domovino. Kot spomin na Božjo skrb so Izraelci nekaj mane shranili v skrinji zaveze, ki je imela svoje mesto najprej v shodnem šotoru, po naselitvi v Sveti deželi pa v templju. To je bila predpodoba evharistije v tabernaklju (Feingold 2018, 61).

Judovstvo je mani pripisovalo tudi eshatološki pomen. Pričakovali so, da bosta skrinja zaveze in mana najdeni na Gospodov dan. Kakor je Bog po izhodu iz Egipta hranil svoje ljudstvo s čudežno hrano, tako bo storil tudi ob novem, eshatološkem izhodu. Eshatološki pomen mane se pokaže tudi v knjigi Razodetja, kjer Jezus obljublja: "*Zmagovalcu bom dal od skrite mane*" (Raz 2,17). Dar skrite mane je simbol mesijanskih dobrin, ki so kot evharistija že prisotne v Cerkvi.

3.3.2 Voda iz skale na Horebu

Med potjo proti gori Horeb so Izraelci zahtevali od Mojzesa, naj jim priskrbi vode. Po Gospodovi besedi je Mojzesu s svojo palico udaril po skali in iz nje je pritekla voda. Okoli razlage tega dogodka sta se razvili dve tradiciji. Prva, ki jo predstavlja Ciprijan, vidi v vodi iz skale podobo krsta. Ciprijan zavrača vsako simbolno povezavo med vodo in evharističnim vinom, ker sta vidni znamenji različni. Očetje antiohijske Cerkve, kot tudi Ambrož in Avguštín pa so pri tipološkem branju dogodka bolj poudarjali skrito resničnost podob. Ta interpretacija sloni na besedah apostola Pavla: "*Vsi so jedli isto duhovno jed in vsi so pili isto duhovno pijačo. Pili so namreč iz duhovne skale, ki jih je spremljala. In ta skala je bil Kristus*" (1 Kor 10,3-4). Tako poveže vodo iz skale s Kristusovo krvjo, ki je pritekla iz njegove strani na križu. Obe sta podobi evharistije: "*Oni so pili od ene pijače, mi od druge. Razlikujeta pa se samo na zunaj, ker po svoji skriti moči pomenita isto stvar*" (Avguštín, Tract. Joh., 26, 12). Ambrož pa pravi: "*Voda je pritekla iz skale za Hebrejce, zate pa kri iz Kristusove strani; voda je potešila njihovo žejo za eno uro, kri te bo odžejala za vedno. Hebrejec je pil in je postal spet žejen; ko*

boš pil ti, ne boš več poznal žeje. Prvo je bila podoba, drugo je resničnost" (Ambrož, v Daniélou 1958, 175).

3.3.4 Hlebi obličja

V navodilih o svetišču v 2 Mz 25 Bog med drugim naroča Mojzesu, naj naredijo z zlatom prevlečeno mizo in pripadajoče zlato posodje za pitne daritve, *"na mizo pa neprenehoma pokladaj predme hlebe obličja!"* (2 Mz 25,30). Ta miza za kruh je bila postavljena v shodnem šotoru, pozneje v jeruzalemskem templju. Nanjo so duhovniki vsako soboto kot znamenje zaveze polagali sveže pripravljen posvečen kruh, dvanajst hlebov iz bele moke, stare hlebe pa so zaužili (3 Mz 24,5-9).

Kruh iz bele moke in olja je bil tudi dnevna daritev. Skupaj z vinom so ga morali darovati poleg dveh neoporečnih enoletnih jagnjet (2 Mz 29,40; 4 Mz 28,4-7). 4 Mz 15,5-7 predpisuje jedilno daritev kruha in pitno daritev vina tudi pri vsaki daritvi vola, ovna, jagnjeta ali kozliča.

Hlebi obličja se pojavijo tudi v 1 Sam, ko je David s svojimi spremljevalci na begu pred Savlom prišel k duhovniku Ahimelehu in ga prosil za kruh. Ker Ahimeleh ni imel navadnega kruha, mu je dal posvečenega oz. hlebe obličja (1 Sam 21,4-6). Ta dogodek omeni tudi Jezus, ko so mu farizeji očitali, da njegovi učenci kršijo sobotno postavo, ker so na sobotni dan smukali klasje in jedli. Jezus je farizejem odgovoril: *"Ali niste brali, kaj je storil David, ko je postal lačen sam in tisti, ki so bili z njim, kako je stopil v Božjo hišo in so jedli položene hlebe, ki jih ni bilo dovoljeno jesti njemu in njegovim spremljevalcem, ampak samo duhovnikom. Mar niste brali v postavi, da duhovniki ob sobotah v templju skrunijo soboto in so brez krivde? Toda povem vam, da je tukaj nekaj, kar je večje kot tempelj"* (Mt 12,3-6).

Hlebi obličja so bili posvečeni Gospodu in so jih zato lahko jedli le duhovniki. Dogodek z Davidom in njegovimi spremljevalci je podoba tega, kar se je uresničilo v Novi zavezi: novo Božje ljudstvo, ki je po krstu posvečeno in deležno skupnega duhovništva vernikov, sme uživati posvečeni kruh (Feingold 2018, 64).

Cerkveni očetje so v hlebih obličja prepoznali predpodobo evharistije. Ambrož je pozoren na to, da je David prosil za pet hlebov, prejel pa je le enega oz. "kruh". V tem vidi dokaz, da so hlebi obličja predpodoba: hrana vernim ni pripravljena iz petih meric moke, temveč je Kristusovo telo (Expositio euangelii secundum Lucam, 5, 4, 37). Ciril Jeruzalemski v četrti mistagoški katehezi razlaga: "*V Stari zavezi so bili hlebi obličja. Toda ti hlebi Stare zaveze so prišli do dovršitve. V Novi zavezi imamo nebeški kruh in kelih odrešenja, ki posvečujeta dušo in telo*" (Ciril Jeruzalemski, v Feingold 2018, 65). Hlebi obličja in vrči vina v shodnem šotoru simbolizirajo evharistijo na več načinov. So predpodoba zakramentalnih znamenj kruha in vina, ki sta bila posvečena in izvzeta iz običajne rabe. So tudi predpodoba obhajila, ker so duhovniki posvečeni kruh zaužili kot znamenje zedinjenja z Bogom. Kruh in vino nadalje predstavljata tudi daritveni vidik evharistije, saj sta spremljala vsakodnevno daritev neoporečnega jagnjeta, ki je *typos* Kristusove daritve. Končno sta tudi podoba evharističnega čaščenja, saj je bila miza za kruh, na kateri sta darova stala, skupaj s skrinjo zaveze, v shodnem šotoru (Feingold 2018, 65).

3.3.5 Kruh in voda za preroka Elija

Na begu pred kraljico Jezabelo pride Elija v puščavo, kjer izčrpan sede pod bodičevje in si želi smrti. Toda Bog mu odgovori na nepričakovan način: dvakrat pride k njemu Gospodov angel, mu prinese hlebček kruha in vodo ter mu veli, naj je. Drugič doda še: "*Sicer bo pot zate predolga*" (1 Kr 19,7). Elija uboga: "*Vstal je, jedel in pil in v moči tiste jedi potoval štirideset dni in štirideset noči do Božje gore Horeb*" (1 Kr 19,8).

Dogodek moremo razumeti kot predpodobo evharistije. Elija je prejel kruh iz nebes, angelski kruh, ki ga je poživil in mu dal izredno moč, da je nadaljeval svojo preroško poslanstvo in zdržal dolgo potovanje. Ta jed in pijača predstavlja Jezusa, ki je kruh iz nebes in poživilja ter krepi verno ljudstvo na poti krščanskega življenja. Prerok je potoval štirideset dni, kar spominja na potovanje izvoljenega ljudstva skozi puščavo v obljubljeni deželo, kar je podoba zemeljske poti kristjanov.

3.3.6 Drevo življenja

1 Mz 2 govori o drevesu življenja sredi edenskega vrta, katerega sadovi so prvima človekoma zagotavljali telesno nesmrtnost. Toda zaradi greha nepokorščine Bogu sta Adam in Eva izgubila to milost in po izgonu iz raja jima je drevo življenja postalo nedostopno: "*Tedaj je Gospod Bog rekel: »Glejte, človek je postal kakor eden izmed nas, saj pozna dobro in húdo. Da ne bo zdaj iztegnil roke in vzel še z drevesa življenja ter jedel in živel na veke!« In Gospod Bog je odpravil človeka iz edenskega vrta obdelovat zemljo, iz katere je bil vzet. Izgnal je človeka in postavil vzhodno od edenskega vrta kerube in meč, iz katerega je švigal ogenj, da bi stražili pot do drevesa življenja*" (1 Mz 3,22-24).

Ker je Bog ustvaril človeka zase, mu je hotel povrniti dostop do nadnaravnega življenja. Zato se je utelesil kot Jezus Kristus in s svojo daritvijo na križu izvršil zakrament odrešenja, to je evharistijo. Ko prejemamo obhajilo, se zedinjamo s telesom vstalega Kristusa, s tem pa se v nas po Jezusovih besedah ohranja in obnavlja Božje življenje: "*Kdor jé moje meso in pije mojo kri, ostaja v meni in jaz v njem. Kakor je mene poslal živi Oče in jaz živim po Očetu, tako bo tudi tisti, ki mene jé, živel po meni*" (Jn 6,56-57). Dostop do večnega življenja, izgubljen po grehu prvih staršev, je torej obnovljen po sveti evharistiji. Zato je drevo življenja njena predpodoba. Zgodnjekrščanska simbolika je križ, na katerem je Gospod daroval svoje telo in kri, poistovetila z drevesom življenja in ga zato krasila z listi in včasih celo cvetjem (Ladner 2000, 99). Justin Mučenec zapiše: "*Nanj, ki je bil križan, da bi, kot pravi Pismo, ponovno prišel v slavi, skrivnostno kaže les življenja, ki je bil po pričevanju zasajen v raj*" (Justin Mučenec, Dialog z Judom Trifonom, 86, 1-2). Tudi Ignacij Antiohijski pokaže na to povezavo, ko pravi, da je kruh, ki ga lomimo, "*zdravilo nesmrtnosti, protistrup, (ki nam zagotavlja) da ne bomo umrli, ampak bomo vekomaj živeli v Jezusu Kristusu*" (Ignacij Antiohijski, Pismo Efežanom, 20).

Eshatološka razsežnost drevesa življenja se pokaže zlasti v zadnji knjigi Svetega pisma kot podoba večnega življenja v Bogu. V Raz 2,7 Jezus obljublja: "*Zmagovalcu bom dal jesti z drevesa življenja, ki je v Božjem raj*." Drevo življenja

v novem Jeruzalemu raste na obeh straneh reke in daje svoj sad vsak mesec, njegovo listje pa je zdravilo narodom (Raz 22,2). Na koncu Jezus blagruje tiste, "ki perejo svoja oblačila, da bi imeli pravico do drevesa življenja in da bi smeli stopiti skozi vrata v mesto" (Raz 22,14).

3.3.7 Hrepenenje prerokov po zedinjenju z Bogom

Najpomembnejši učinek obhajila je notranje zedinjenje s Kristusom. Kdor njega uživa, bo živel po njem, zato je smisel vsakega kristjana v tem, da "ne živim več jaz, ampak Kristus živi v meni" (Gal 2,20). Po tem zedinjenju z Bogom so hrepeneli že preroki in sveti Stare zaveze, kar pride še posebej do izraza v Izaijevi prošnji: "O da bi predril nebo in stopil dol" (Iz 63,19). Tudi psalmi odražajo to hrepenenje: "Kakor hrepeni jelen po potokih voda, tako hrepeni moja duša po tebi, o Bog. Mojo dušo žeja po Bogu, po živem Bogu. Kdaj bom prišel in se pojavil pred Božjim obličjem?" (Ps 42,2-3). Božjega obličja še ne moremo videti, vendar ga lahko v evharistiji prejemamo pod zakramentalnima podobama in že okušamo sladkost in sočnost življenja v Bogu. Preroška napoved izpolnitve hrepenenja v evharistiji je psalmistov vzklik: "Okusite in glejte, kako dober je Gospod" (Ps 34,9).

3.4. Evharistija kot Božja navzočnost med nami

Pod evharističnima podobama je Jezus resnično, stvarno in bistveno navzoč v svoji Cerkvi, s svojim telesom in krvjo, s svojo dušo in božanstvom. Ta edinstven način Kristusove navzočnosti je bil v Stari zavezi vnaprej upodobljen v posebni navzočnosti Boga sredi svojega ljudstva, ki so ji Izraelci rekli *šekina*. Prvič se je vidno razodel na gori Horeb kot oblak in požirajoč ogenj: "Gospodovo veličastvo se je spustilo na Sinajsko goro in oblak jo je pokrival šest dni. Poklical je Mojzesa sedmi dan iz srede oblaka. Prikazen Gospodovega veličastva je bila na vrhu gore pred očmi Izraelovih sinov kakor požirajoč ogenj" (2 Mz 24,16-17). Oblak Božjega

veličastva je pozneje pokril sveti šotor, ki so mu rekli *prebivališče* (2 Mz 40,34; 4 Mz 9,15-16). Ob posvetitvi jeruzalemskega templja, ki je nadomestil shodni šotor, je *"širil ogenj z neba in použil žgalno daritev in klavne daritve. Gospodovo veličastvo je napolnilo tempelj"* (1 Kr 8,10-11).

V šotoru pričevanja je imela svoje mesto skrinja zaveze, ki je bila vidno znamenje Božje navzočnosti in *typos* Kristusa ter njegove navzočnosti v sveti evharistiji. V njej sta bili tabli z zapovedmi, zlata posoda z mano in Aronova palica, ki je ozelenela kot znamenje, da je Bog izbral Arona za velikega duhovnika (Heb 9,4). Tabli z zapovedmi sta predpoda Kristusa, ki je učlovečenje postave in Božje volje v vseh vidikih; mana pomeni Jezusa, ki je resnični kruh iz nebes in daje svetu življenje; Aronova palica označuje Kristusa kot večnega velikega duhovnika (Feingold 2018, 41). Na skrinji zaveze je bil spravi pokrov, nanj sta metala senco dva keruba. To je bil kraj srečevanja z Bogom: *"Tam se bom shajal s teboj in ti iznad spravnega pokrova med keruboma, ki sta na skrinji pričevanja, govoril vse, kar ti bom zapovedal za Izraelove sinove"* (2Mz 25,22). Je pa to tudi kraj odpuščanja grehov, ker so na spravi dan pokrov škropili s krvjo darovanih živali. 2 Mz 29,42-46 govori o šotoru pričevanja kot o kraju srečanja Izraelcev z Bogom, ki prebiva med njimi: *"To naj bo stalna žgalna daritev iz roda v rod pri vhodu v shodni šotor pred Gospodom, kjer se bom shajal z vami, da bom tam govoril s teboj. Tam se bom shajal z Izraelovimi sinovi in kraj bo posvečen po mojem veličastvu. Posvetil bom shodni šotor in oltar; tudi Arona in njegove sinove bom posvetil, da mi bodo služili kot duhovniki. Prebival bom sredi Izraelovih sinov in bom njihov Bog. In spoznali bodo, da sem jaz, Gospod, njihov Bog, ki sem jih izpeljal iz egiptovske dežele, da bi prebival sredi med njimi; jaz sem Gospod, njihov Bog."*

Vidno razodevanje Božje navzočnosti je znamenje Božje bližine svojemu ljudstvu. To skrivnostno prebivanje Gospoda najprej v shodnem šotoru in kasneje v presvetem v templju je bilo podoba uresničenja *šekina* – Božjega učlovečenja: *"In Beseda je postala meso in se naselila (ušotorila) med nami"* (Jn 1,14). Jezusovo človeško bivanje je "šotor Besede", kar je očiten namig na sveti šotor potujočega izraelskega ljudstva. Jezus je stvarnost, ki sta jo naznanjala šotor in poznejši tempelj (Benedikt XVI. 2012, 22-23). Ko so Judje od njega zahtevali

znamenje, daje Jezus sam razumeti, da je tempelj njegova predpodoba: "*Podrite ta tempelj in v treh dneh ga bom postavil.*" Evangelist pojasni, da je govoril templju svojega telesa (Jn 2,19-21).

Šotor pričevanja in tempelj sta tudi predpodoba evharistije: v vsaki cerkvi s posvečeno hostijo v tabernaklju "prebiva" Kristus med ljudmi. Tempelj predstavlja tudi kristjana, ki prejema Jezusa v najsvetejšem zakramentu, in predstavlja tudi dušo pravičnega, v kateri prebiva Bog. Na to povezavo je opozoril apostol Pavel v pismu Korinčanom: "*Mar ne veste, da je vaše telo tempelj Svetega Duha, ki je v vas in ki ga imate od Boga? Ne pripadate sebi, saj ste bili odkupljeni za visoko ceno. Zato povelečujte Boga v svojem telesu*" (1 Kor 6,19-20).

4. Sklep

Božja skrivnost, ki je bila skrita od vekov in rodov, vendar dejavna vse od začetka, se je razodela ob polnosti časov v Jezusu Kristusu, učlovečeni Besedi. Celotna Stara zaveza je pripravljala, napovedovala in s predpodobami naznačevala njegov prihod in življenje med ljudmi. Zakrament evharistije, v katerem je Jezus tudi po ločitvi s tega sveta vidno navzoč med nami, ima v starozaveznih besedilih veliko vnaprejšnjih podob, ki ga osvetljujejo z različnih vidikov: drevo življenja v prvi in zadnji knjigi; pashalno večerjo, ki je najpopolnejša podoba evharistične daritve; mano in vodo iz skale na poti v obljubljeni deželi; obredne obede in daritve; preroške napovedi in podobe v psalmih; skrinjo zaveze v shodnem šotoru in templju kot vidno znamenje Božje bližine.

Novozavezni pisci so starozavezne podobe evharistije razvijali še naprej in jih obogatili z novimi pomeni. Med evangelijskimi dogodki, ki se navezujejo na evharistične predpodobe – zlasti na mano in vodo iz skale – so npr. pomnožitev kruha (Mt 14,15-21; 15,32-39), klasje, ki so ga Jezusovi učenci smukali v soboto (Lk 6,1-5), umivanje nog učencem (Jn 13,1-11), kri in voda iz Kristusove strani (Jn 19, 31-37).

Tako kot drugi zakramenti tudi evharistija ni sama sebi namen, ampak usmerja pogled kristjana v prihodnost. Uresničenje predpodob v Kristusu ima tako tudi svojo eshatološko dimenzijo: v polnosti bo odrešenje dovršeno ob koncu časov, na mesijanski Jagnjetovi gostiji, katere predokus je sveta evharistija.

Tipološki pomen Svetega pisma neločljivo povezuje Staro in Novo zavezo v enoten Božji načrt, katerega središče, cilj in ključ za razumevanje je Jezus Kristus in skrivnost njegovega trpljenja, smrti in vstajenja (velikonočna skrivnost). Ta načrt nam kaže na Božjo previdnost, ki ljubeče usmerja zgodovino sveta v skladu s svojo voljo. Današnji kristjani o tipologiji žal ne vedo veliko, morda tudi zato ne morejo prepoznati lepote in pomena Svetega pisma v njegovi celovitosti. Tako ne morejo razumeti vseh resnic krščanske vere in ne začutiti Previdnosti, ki deluje skozi vso človeško zgodovino in v življenju vsakega človeka.

Viri in literatura

- Sveto pismo (SSP - študijska, jubilejna, ekumenska izdaja).
- Aracki Rosenfeld, Nikolaj. 2017. Celebrare l'alleanza. La tipologia dalla Bibbia alla liturgia. Roma: CLV-Edizioni liturgiche (= Aracki Rosenfeld 2017).
- Avguštin, Tractatus in Euangeliun Iohannis, na <https://bkv.unifr.ch/works/34/versions/46/divisions/113768/VHJhbms=> (dostop: 29. 7. 2020).
- Beauchamp, Paul. 2011. L'uno e l'altro Testamento 2. Compiere le Scitture. Milano: Glossa. (= Beauchamp 2011)
- Benedikt XVI. 2007. Jezus iz Nazareta. Ljubljana: Družina (= Benedikt XVI. 2007).
- Benedikt XVI. 2007. Posinodalna apostolska spodbuda Evharistija – zakrament ljubezni. Ljubljana: Družina (= CD 115).
- Benedikt XVI. 2010. Srce krščanskega življenja: misli o sveti maši. Maribor: Slomškova založba (= Benedikt XVI. 2010).
- Benedikt XVI. 2012. Jezus iz Nazareta. Jezusovo otroštvo. Ljubljana: Družina (= Benedikt XVI. 2012).
- Biblični leksikon. 1984. Celje: Mohorjeva družba.
- Ciprijan, Pismo 63, na <http://www2.arnes.si/~supmspel/patres/ciprijan/Pismo63.html> (dostop: 14. 7. 2020).
- Daniélou, Jean. 1958. Bibbia e Liturgia. La Teologia biblica dei Sacramenti e della Fede secondo i Padri della Chiesa. Milano: Vita e Pensiero (=Daniélou 1958).
- Expositio euangelii secundum Lucam, 5,4,37, na <https://bkv.unifr.ch/works/70/versions/83/divisions/114854>, dostop: 29. 7. 2020.
- Feingold, Lawrence. 2010. The Mystery of Israel and the Church. Volume I, Figure and Fulfillment. St. Louis: The Miriam Press (= Feingold 2010).

- Feingold, Lawrence. 2018. The Eucharist: mystery of presence, sacrifice and communion. Steubenville: Emaus Academic (= Feingold 2018).
- Goppelt, Leonhard. 1981. Typos. The Tipological Interpretation of the Old Testament in the New. Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company (= Goppelt 1981).
- Hamann, Adalbert G. 1993. Korenine naše vere. Ljubljana: Družina (Hamann 1993).
- Houwelingen, P.H.R. van. Paradise Motifs in the Book of Revelation, na https://biblicalstudies.org.uk/pdf/sf/15-4_011.pdf (dostop: 22. 7. 2020).
- http://sku.rkc.si/wp-content/uploads/2017/11/antifone_7ea8.pdf (dostop: 9. 5. 2020). Po nemškem besedilu neznanega avtorja priredila mag. s. Magda Burger ND.
- Ignacij Antiohijski. Pismo Efežanom, v Berger, K. – Nord, C. (ur.), Zgodnjekrščanski spisi, Mohorjeva družba, Celje – Ljubljana 2015.
- Janez Pavel II. 2003. Okrožnica Cerkev iz evharistije. Ljubljana: Družina (= CD 101).
- Janez Pavel II. 2016. Angeli. Kdo so in zakaj so pomembni? Ljubljana: Družina (=Janez Pavel II. 2016)
- Justin Mučenec, Dialog z Judom Trifonom, 86, 1-2, na <https://bkv.unifr.ch/works/87/versions/100/divisions/96998> (dostop: 22. 7. 2020).
- Katekizem Katoliške cerkve. 2008. Ljubljana: Slovenska škofovska konferenca.
- Ladner, Gerhart B. 2000. Handbuch der frühchristlichen Symbolik. Gott – Kosmos – Mensch. Wiesbaden: VMA-Verlag.
- Meliton Sardski. Homilija o pashi, v Berger, K. – Nord, C. (ur.), Zgodnjekrščanski spisi, Mohorjeva družba, Celje – Ljubljana 2015.
- Origen, Iz homilij o prvi Mojzesovi knjigi, na <http://varnozavetje.si/kateheza-abrahamova-daritev-origen-duhovnik/> (dostop: 14.7. 2020).